

ואדי סאליב: שיקום או הרס?

תגובת עוזר-דובר עיריית-חיפה, רוני אדם, לכתבתו של נ. תנעמי, "רקוויאם לוואדי סאליב" (העולם הזה, 29.6.88).

טוב שיש נושא לכתוב עליו בשבועונכם, וטוב שיש סיבה לחבר מנגינות לצעירים בחיפה. אין מקום לרקוויאם ולא ל"טכס אשכבה" אין שחר להגזמות שבכתבה.

לא גולה "חלק מהמיבנים שנתרו בו", ולא הוכשרה הקרקע בוואדי לג'ונגל-בטון האופייני לשנות ה-70/80.

הכל עורבא פרה. כל המיבנים ולא רק חלקם, לא מיבני-בטון, אלא דווקא מיבני-אבן ישנים בנוסח יפו העתיקה, עוברים ממש עתה תהליך של שיקום ושימור.

הכוונה של אריה גוראל, ראש עיריית חיפה, היא הקמת קריית אמנים ואומנות בוואדי סאליב, תוך שמירה על תשתית המיבנים שנתרו בוואדי ושימורם.

- ולגופו של עניין:
- (1) מהותה ומטרתה העיקרית של תוכנית העירייה שהוכנה על-ידי טובי הארכיטקטים בעיר, היא שימורו ושיקומו של ואדי סאליב. אחרי שנים רבות של הונחה והרס הבתים, שהזמן שעבר נתן בהם אותותיו, הופסק ב-1980 לחלוטין תהליך זה, והחל תהליך השימור.
 - (2) דגם לתוכנית כזו של שימור הוא הרובע היהודי בירושלים, שם נוצלו בתים ישנים, אשר מצבם עדיין מאפשר זאת, לשיפוץ וחיידוש. בתים רבים אחרים נהרסו ובמקומם נבנו בתים חדשים, תוך שמירת הסיגנון.
 - (3) במיסגרת פעולות השימור, ננקטו הצעדים הבאים לגבי ואדי סאליב:
 - (א) בוצע סקר איכות המיבנים, תוך התמקדות בהיבטים סטטיים, אסתטיים, ארכיטקטוניים, היסטוריים, דתיים וכו'.
 - (ב) לאור הסקר הנ"ל הוגדרו מיבנים ומיתחמים

לשימור, כבסיס ראשון להמשך פעולות התיכנון, מחוץ ולעצירת פעולות ההריסה מאידך.

(ג) הוחל בתיכנון משותף של השטח על-ידי העירייה ומינהל-מקרקעי-ישראל, במטרה להביא טיח שימור, ובשלב ראשון בוצע תיכנון מפורט של שולי הוואדי, על שטח של 55 דונם, שבו נותרה ריקמה שלמה של בניינים שכמעט ולא נפגעה מפעולות ההריסה, וזוהו האיור המוגדר כ"רובע האמנים" (תוכנית זו כבר זכתה לאישור מוסדות התיכנון) ושם ירוכזו הגלריות והתנויות בעלי אופי ייחודי.

(ד) נקבעו הנחיות ברורות להליכי הריסה של מיבנים בוואדי (ובכל העיר), לפיהם חייבות חברת שיקומו ועמיתיה לקבל היתר לכל הריסה. דבר זה מבטיח כי כל מיבנה שהוגדר לשימור לא ייפגע.

(ה) בהתייחס לדרך שסלילתה מתבצעת עתה, המהווה שלב ראשון בפיתוח הרובע, יש לציין כי היא מהווה מרכיב בתוכנית רובע האמנים. מטרתה לאפשר בעתיד גישה ברכב לחניון התקרר קעי שבלב הרובע והתווייתה תוכננה בתחום שהיא פנוי כבר ממיבנים נזמין הכנת התוכנית.

(ו) ראוי להזכיר כי הקרקע והמיבנים אינם בבעלות עיריית חיפה, אלא שייכים ברובם למינהל-מקרקעי-ישראל. אי-על-פיכך, היוזמה להקים במקום קריית אמנים, היא של העירייה.

(ז) תוכנית שיקום ושיפוץ רובע האמנים הוצגה לפני ועד אגודת הציירים והפסלים בחיפה, וזכתה לתמיכתו. 47 מחברי האגודה נרשמו באגודה לקבלת סדרות רובע המתוכנן.

הכל שיש אנשים שקולם לא נשמע כשההרס היה בעיצומו וכשהוואדי עמד שומם ועזוב. עתה, מששהחל במלאכת השיפוץ, הם מתעוררים והופים כים את הקערה על פיה.

חיפה, לא רק שאינה "משלמת מחיר", אלא שהיא תזכה לפינת-חמד מיוחדת ויפה, שתהיה אטרקציה בקנה-מידה ארצי.

תגובות חיכאיות: בכייה לדורות

תגובת נתן זך: **מסכת מגונה של שקרים.** עד כה ידעתי שתפקידו של דובר, ואפילו הוא רק עוזר-דובר, הוא לדבר בשכר. בחיפה נמצאנו למדים שתפקידו כולל גם לשקר בשכר. מיכתבו של עוזר דוברו של ראש-העירייה גוראל הוא מיסמך מחפיר המתייחס לאנשים מבוגרים כאילו היו ציבור של אידיוטים. אני מזמין בזה את כל המעוניינים — לבקר בוואדי סאליב ולראות שם את "תהליך השיקום והשימור" המתבצע בימים אלה במלוא הדרו על-יפי התוכנית שהוכנה על-ידי "טובי הארכיטקטים בעיר".... אבל מתוך בלי-השקרים מנבצעת האמת, בכל זאת. וזאת דווקא במקום שהעוזה-הדובר דובר על הצעדים שכבר ננקטו: "הוגדרו מיבנים מיתחמים

לשימור, כבסיס ראשון להמשך פעולות התיכנון, מחוץ ולעצירת פעולות ההריסה מאידך." (ההדגשה שלי - ג.ז.)

אכן, אילו רק בכך הצליח ועד האמנים והי יוצרים לשימור ואדי סאליב, כלומר, רק בעצרת פעולות ההריסה, והיה זה שכרו. גם הצלחה חלקית זו לא היתה מתאפשרת לולא העזקה הגדולה שקמה בארץ כולה בעיקבות פעולתם של בירויני הבולדוורים החיפאים, וכן — אל נחיה תמימים — לולא הבחירות העירוניות שמערך משמשש ובאי הבה נקווה כולנו שראש-העירייה של חיפה ייאלץ לשלם מחיר כבד על האמינות שהפגין בנושא ואדי סאליב ועל כל שאר מהדליו הרבים מני ספור.

תגובת ההיסטוריון פרופסור אלכס כרמל, חר קר תולדות חיפה והתיישבות הטמפלרים בארץ-ישראל וראש מכון שומאכר לחקר ארץ-ישראל כנראה 1919 שליד אוניברסיטת חיפה: **בכייה לדורות.**

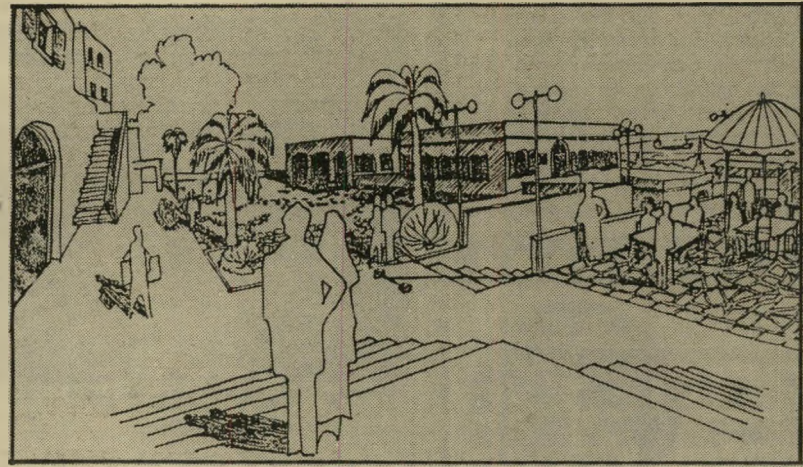
בתחשב במיעוט האתרים ההיסטוריים האר-תנטיים ששרדו בחיפה (יישוב שהוא כנן 2000 שנה), מהווה חורבן-והרס ואדי סאליב בכייה לדורות — גם אם פקדי העירייה קוראים לכך "שיקום". ואולם, חמור לאין-ערוך הוא "שיקום" דומה המאיים עתה על המושבה הגרמנית בחיפה, אחת משכונות המהמה הארכיטקטוניות בארץ בכי-ללה.

ניתן רק לקוות כי הסערה הציבורית שילווה את מסעי-ההלוויה של ואדי סאליב תמנע לפחות

בכזעה לרכוש שטח כן חצי דונם במחיר של כ-50,000 דולר. הוצאות בניית הסדנה, לפי הסי-טנדרטים שנקבעו לה, נאמדות בסכום נוסף של לא פחות מ-100,000 דולר. כמה מחברי האגודה — המונה אגב 400 חברים בחיפה ובמחוז הצפון — מסוגלים, לדעת העירייה, לעמוד בהוצאות כאלה תמורת "סדנה" בעיר התחתית של חיפה — וכמה מן הנרשמים "יישארו" כשיתברר להם שהכוונה ב"קבלה" היא **רכישה במחירים שהם גבוהים ממחירי השוק!**

כל ההצעות והתוכניות האלה אינן אלא ניסיון לזרות חול בעיני הבריות, ולהשתיק את הרעש שהקימה הריסת רובע ואדי סאליב — לפחות עד אחרי הבחירות הקרובות. לפיכך אין כל אמת

בכזעה לרכוש שטח כן חצי דונם במחיר של כ-50,000 דולר. הוצאות בניית הסדנה, לפי הסי-טנדרטים שנקבעו לה, נאמדות בסכום נוסף של לא פחות מ-100,000 דולר. כמה מחברי האגודה — המונה אגב 400 חברים בחיפה ובמחוז הצפון — מסוגלים, לדעת העירייה, לעמוד בהוצאות כאלה תמורת "סדנה" בעיר התחתית של חיפה — וכמה מן הנרשמים "יישארו" כשיתברר להם שהכוונה ב"קבלה" היא רכישה במחירים שהם גבוהים ממחירי השוק!

החלום: סקיצה שצורפה למיכתב דובר-העירייה

המציאות: ואדי סאליב לאחר הגילוח. מימין: הטרקטור ממשיך בהרס

בטענת הדובר שעל פיה "תוכנית שיקום ושיפוץ רובע-האמנים הוצגה לפני ועד האגודה וזכתה לתמיכתו".

אדרבה, **מאחר שעד עצם היום הזה לא התקבלה שום הצעה או תוכנית או פנייה בכתב מאת מוסדות העירייה בנושא זה, החליט ועד האגודה שלא להעלות אותו לדיון, אלא אם כן תתקבל פנייה כתובה כזאת.** ולכסוף, האנשים התומכים או מזוהים עם הרוי עד לשימור ואדי סאליב מופיעים בכל מקום, כולל בסימפוזיונים, בתערוכות ובפריסומים שור-נים ומגוונים, בשמם המלא ובתאריהם. שעה שרוברי עיריית-חיפה נוהגים להתייחס בפריסוד-מיהם ל"טובי הארכיטקטים בעיר" האחראיים, לדיבריהם, לתוכניות שלהם ל"שימור ושיקומו" של ואדי סאליב, האם לא הגיע הזמן שנרע אל-נכון מיהם אותם "טובי ארכיטקטים" שסמכו יד-הם על פעולות העירייה, כולל מלאכת החורבן וההרס. אדרבה, פרסמו את שמותיהם ונדעו או שזה עוד אחד מן הסודות השמורים בחיפה החוי-ששת מבקורות ציבורית נוספת?

תגובת ד"ר יוסי בן ארצי, מרצה ללימודי ארץ-ישראל באוניברסיטת חיפה וחוקר תולדות ואדי סאליב: **ילולו והתנשאות.**

תגובתו של "עוזר-דובר עיריית-חיפה" והת-נהגותם של ראש-העירייה והכר עוזריו באשר לוואדי סאליב ובאשר ליוזמה להנצחתו הינם

ד. לתוכנית השיקום עצמה כוונות טובות, ובעת תיכנונה המקורי אכן עוד היה סיכוי להצלת השכונה ולהחייאתה. פריצת הדרך שנעשתה באחי-רונה היתה מעשה ברוטאלי וגס, ללא כל התי-חשבות בנוף הקיים ובמיבנים הנצבים על תלים. על גישתם המגושמת וחסרת-הרגישות האסתטית